

Angelika Woźniak

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polska
angelika.wozniak@uwr.edu.pl

 0009-0003-0754-9442

Wydawnictwo Arkady – ponad 65 lat obecności na mapie Warszawy i kraju

Arkady Publishing House – over 65 years of presence
on the map of Poland and Warsaw.

Abstract: The Warsaw publishing house Arkady was established in May 1957. The publishing house has been active continuously for over 65 years and undoubtedly holds its rightful cultural place in the Warsaw and the country of Poland. Not many publications have been dedicated to Arkady so far. This article will discuss the history of the publishing house, based on available sources and interviews with employees which were published in industry magazines about book market. Arkady gained popularity thanks to its diverse selection of publications which the author will also address. Almost all books published by Arkady are related to the art and have their loyal audience. Arkady was founded as a state-owned publishing house and continued to develop during the politically challenging 90s, a period when many publishers collapsed due to economic difficulties. Despite the challenges within the publishing market, Arkady sustained its operations and continues to function today as a limited liability company.

Keywords: ARKADY publishing house – Polish book market – Polish publishing houses history – Warsaw

Słowa kluczowe: Wydawnictwo ARKADY – polski rynek wydawniczy – historia wydawnictw polskich – Warszawa

Wstęp

Wydawnictwo Arkady powstało w 1957 r. – renomowana oficyna działa na rynku wydawniczym już od ponad 65 lat. Od samego początku wydawnictwo było ukierunkowane na książki o tematyce artystycznej oraz technicznej. Oficyna powstała w trudnie politycznych latach 50. XX w., a kiedy kilkadziesiąt lat później wiele przedsiębiorstw państwowych upadało z powodu transformacji ustrojowej lat 90., Arkady nie zakończyły swojej działalności¹. Wydawnictwo rozwijało się w stabilnym tempie i współcześnie nadal utrzymuje pierwotnie podjęty kierunek. Mimo ogromnych zasług w kontekście Arkad dla polskiej kultury do- tychczas na temat tej oficyny artystycznej powstało stosunkowo mało opracowań, nie opublikowano również monografii poruszającej tę problematykę. Badacze przyglądali się tylko pojedynczym książkom lub seriom, takim jak „Biblioteka Księgarza”². W wąskotematycznych publikacjach często opisywano profil dzia- łania wydawnictwa, jednak nie rozwijano tej tematyki w szerszym kontekście³. Wyjątkiem jest rozdział Piotra Dobrołęckiego w opracowaniu opublikowanym w 2023 r. – autor odnosi się w nim jednak głównie do historii wydawnictwa w czasach PRL-u⁴. W swoim opracowaniu skupia się nie na dziejach Arkad, a na warstwie graficznej i ilustracyjnej książek publikowanych w wybranych latach.

Celem niniejszego artykułu jest omówienie historii Arkad na przestrzeni ponad 65 lat obecności na mapie Polski i Warszawy. Dotychczas nie podej- mowano badań nad Arkadami, stąd też próba odtworzenia i opisania dziejów wydawnictwa może uzupełnić pewną lukę⁵. W takiej perspektywie najciekaw-

1 Przykładem oficyny, która upadła kilka lat po transformacji ustrojowej, mogą być Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe. Z powodu podobnego profilu tematycznego (m.in. albumy, architek- tura, design, historia sztuki) można stwierdzić, że w swoim czasie stanowiły dla Arkad konkurencję. WAiF powstały zaledwie dwa lata po wkroczeniu Arkad na rynek; w 2006 r. zakończyły swoją działal- ność. Zob. *Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe*, Encyklopedia PWN, [online], <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Wydawnictwa-Artystyczne-i-Filmowe;3998724.html> [dostęp 20.06.2024]; *Wydawnic- twa Artystyczne i Filmowe*, [online], https://instytutksiazki.pl/pl/rynek-ksiazki,7,indeks-wydawnic- tw,16,wydawnictwa-artystyczne-i-filmowe-waif_234.html?filter=W [dostęp 20.06.2024]. W tym przypadku nie zdecydowano się na porównanie działalności wydawniczej tych dwóch oficyn. Ta tematyka stanowi jednak interesującą perspektywę do podjęcia dalszych badań.

2 W.A. Ciszewska, „Biblioteka Księgarza” – seria wydawnicza wspierająca kształcenie księ- garzy w PRL, „Folia Toruniensia” 2017, t. 17

3 Takie krótkie wspomnienie można znaleźć między innymi w: C. Kwiecień, *Wydawnictwa artystyczne*, Warszawa 1962, L. Biliński, *Zarys rozwoju ruchu wydawniczego w Polsce Ludowej*, Warszawa 1977, s. 68 lub w kontekście publikowania książek dla dzieci i młodzieży w opracowaniu Michała Zająca: M. Zajac, *Raport o książce dla dzieci i młodzieży*, Warszawa 2002, s. 38.

4 Zob. P. Dobrołęcki, *Wydawnictwo „Arkady”* [w:] *Wy-twórcy książek*, red. J. Mrowczyk, Ka- towice 2023.

5 Arkadami zajmowałam się już w innym kontekście. W czasopiśmie naukowym „Roczniki Biblioteczne” poruszyłam temat konkretnych typów książek: A. Woźniak, *Nauka rysowania i malo-*

sze źródła na temat wydawnictwa stanowią wywiady i artykuły opublikowane w czasopiśmie tematycznym z zakresu nauk o książce – to właśnie one są najczęściej przywoływanymi źródłami, opracowanymi metodą analizy i krytyki piśmiennictwa. O Arkadach pisano między innymi na łamach „Wydawcy” czy „Notesu Wydawniczego”. Bieżące informacje są dostępne na stronie internetowej wydawnictwa⁶.

Arkady nie zapisałyby się tak wyraźnie w historii polskiego rynku wydawniczego, gdyby nie bogata oferta tytułowa, do której w wyborze najbardziej reprezentatywnych i najważniejszych tytułów odniesiono się w dalszej części artykułu. Współcześnie oficyna jest kojarzona głównie z publikacjami albumowymi, w tym z serią „Sztuka Świata”. Ważnym elementem oferty są również książki związane z edukacją, w tym poradniki i podręczniki do malowania, rysowania lub te związane z modą, wyróżnione na stronie internetowej osobną kategorią, a także wydania kierowane do węższej grupy odbiorców na temat ceramiki, kowalstwa lub stolarstwa. Ponadto Arkady publikowały i nadal publikują książki dla dzieci i młodzieży, a całkiem niedawno do oferty wprowadzono również więcej pozycji z kategorii literatury pięknej, do czego odniesiono się w dalszej części artykułu.

Początki

Początki działalności Arkad sięgają 1954 r. Z Państwowych Wydawnictw Technicznych wyodrębniono dwie samodzielnie działające redakcje: Budownictwo i Architektura, które w ciągu roku połączyły się w jedno wydawnictwo. Niedługo po tym „Budownictwo i Architektura” połączyło się z oficyną „Sztuka”, funkcjonującą na rynku od 1953 r.⁷ – to właśnie wtedy, decyzją ministra kultury z 1 V 1957 r., zostały powołane Arkady. Autorem logo wydawnictwa, do dziś zdobiącego publikacje warszawskiej oficyny, jest Wojciech Zamecznik⁸. Inspiracją stworzenia nazwy był natomiast miesięcznik artystyczny „Arkady” (por. il. 1), wydawany w latach 1935–1939.⁹

wania w wyjątkowym opracowaniu – poradniki w repertuarze Arkad wydane w latach 2010–2022 – rozwiązania edytorskie, rynek, odbiorcy, „Roczniki Biblioteczne” 2024, 68, [online], <https://wuwr.pl/rbibl/article/view/15668/15856>, [dostęp 9.02.2025].

⁶ Zob. arkady.eu.

⁷ *Rynek książki w Polsce 2017. Wydawnictwa*, pod. red. Ł. Gołębiowskiego, Warszawa 2017, s. 351.

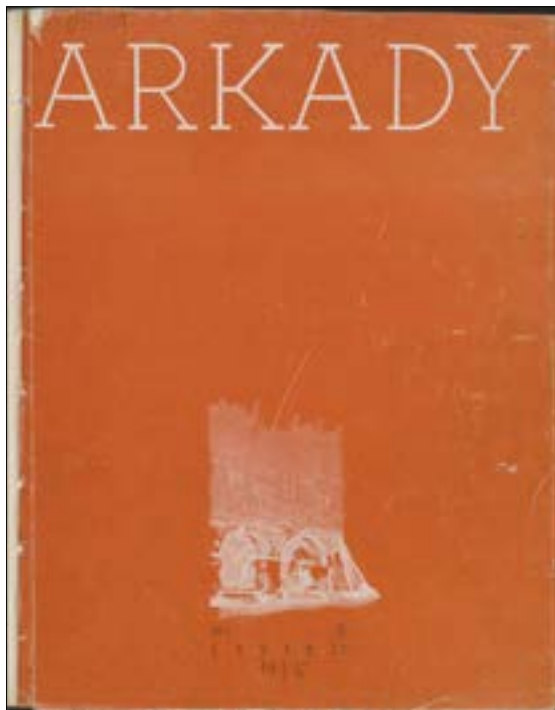
⁸ P. Dobrołęcki, *Rok jubileuszowy w wydawnictwie Arkady*, „Książki. Magazyn literacki” 2023, nr 2, s. 41.

⁹ J. Krysiak, *Arkad dzień powszedni*, „Wydawca”, 2015, nr 11/12, s. 17.

Ilustracja 1. Miesięcznik „Arkady” 1935, R. 1 nr 3.

Źródło: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu,

[online] <https://kpbc.umk.pl/dlibra/doccontent?id=26547> [dostęp: 20.06.2024].

Okres powstawania wydawnictwa charakteryzowała rosnąca tendencja łączenia architektury ze sztuką plastyczną. W świecie artystów trwały duże zmiany ideowe, swoją działalność rozpoczynało wiele instytucji propagujących sztukę. Jednocześnie w obliczu odmiennego postrzegania sztuki kształtowały się zupełnie nowe potrzeby odbiorców książek. W materiałach źródłowych wspomniano, że początkowo fuzję „Budownictwa i Architektury” ze „Sztuką” traktowano jako swego rodzaju eksperyment¹⁰. Dziś z pełnym przekonaniem można przyznać, że Arkady pojawiły się na rynku w odpowiednim momencie. Wydawnictwo już od początku swojej działalności specjalizowało się w publikowaniu książek przybliżających czytelnikom dorobek sztuki i architektury Polski oraz świata¹¹. Warto jednak zaznaczyć, że w opracowaniach badających ruch wydawniczy w Polsce Ludowe podkreśla się również rolę oficyny jako

10 E. Hetmanowska, *45 lat minęło... Jubileusz Arkad*, „Notes Wydawniczy”, 2002, nr 7/8, s. 54.

11 L. Biliński, *Instytucje wydawnicze i dystrybucja książki w Polsce*, Warszawa 1975, s. 81.

wydawcy książek z zakresu techniki i budownictwa¹². Pierwszym dyrektorem Arkad był architekt Tadeusz Filipczak¹³. W 1966 r. kierownictwo przejął jego dotychczasowy zastępca Eugeniusz Piliszek¹⁴, który pełnił tę funkcję aż do 1989 r.¹⁵ Ważnym momentem było powstanie Naczelnego Zarządu Wydawnictw, powołanego w 1970 r. wskutek zmian w systemie zarządzania ruchem wydawniczym. Zgrupowanie, które istniało do 1982 r. było odpowiedzialne za usprawnianie działalności wydawniczej – należały do niego między innymi właśnie Arkady¹⁶.

Początki Arkad na rynku wydawniczym okazały się trudnym czasem. Zgodnie z ustaleniami Edyty Hetmanowskiej, dużym ograniczeniem były małe nakłady finansowe, które uniemożliwiały zakup praw autorskich. Pieniądzy brakowało również na dobry druk, szczególnie istotny w przypadku wydań o charakterze artystycznym¹⁷. Wydawnictwo od początku głównie specjalizowało się w publikacjach z zakresu sztuki, stopniowo rozszerzając ofertę o podręczniki akademickie, poradniki, leksykony oraz książki kierowane do dzieci i młodzieży, które w większości nadal były powiązane z tematyką artystyczną. Arkady były jednym z niewielu polskich wydawnictw, które wydawały przekłady z innych języków – to właśnie dzięki takim publikacjom polscy odbiorcy mieli szanse na obcowanie z dorobkiem zagranicznej kultury. W artykule wspominającym dyrektora Piliszka wspomniano również o wydaniach, które dzięki jego staraniom zostały przetłumaczone na kilkanaście języków – takie książki z pewnością przysłużyły się rozpowszechnieniu dorobku polskiej kultury¹⁸.

12 A. Bromberg, *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944–1966*, Warszawa 1966, s. 189–190, L. Biliński, *Zarys rozwoju ruchu wydawniczego w Polsce Ludowej*, Warszawa 1977, s. 68, 81.

13 T. Filipczak urodzony 28 IV 1910 r., zmarł 2 VIII 1966 r. Założyciel wspomnianej oficyny „Budownictwo i Architektura” oraz czasopisma „Architektura”. Zob. arch. Tadeusz Filipczak, Pamięci architektów polskich, [online], https://www.archimemory.pl/pokaz/tadeusz_filipczak,9264 [dostęp 10.06.2024].

14 E. Piliszek urodzony 1 VIII 1928 roku był współzałożycielem Arkad. Przez 32 lata pracował w oficynie na różnych stanowiskach, był więc szczególnie związany z wydawnictwem. Aktywnie dbał o to, aby promować polską naukę i kulturę, również poza granicami kraju. Po odejściu z wydawnictwa nadal interesował się losami warszawskiego przedsiębiorstwa – z pracownikami utrzymywał przyjacielskie stosunki. Piliszek zmarł 22 VIII 2016 r. Zob. *Współzałożyciel Wydawnictwa Arkady. Eugeniusz Piliszek (1.08.1928–22.08.2016)*, „Książki. Magazyn Literacki” 2016, nr 9, s. 14.

15 Wydawnictwo akademickie i historyczne – więcej o nas, Wydawnictwo ARKADY, [online] <https://arkady.eu/informacje/> [dostęp 15.06.2024].

16 L. Biliński, dz. cyt., s. 15., *Krótko o historii*, „Biblioteka Analiz” 2009, nr 263, [online] <https://rynek-ksiazki.pl/czasopisma/krotko-o-historii/> [dostęp 08.02.2024].

17 E. Hetmanowska, dz. cyt., s. 55.

18 *Współzałożyciel Wydawnictwa Arkady. Eugeniusz Piliszek (1.08.1928–22.08.2016)*, „Książki. Magazyn Literacki” 2016, nr 9, s. 14.

W tej grupie wymieniono między innymi albumy *Warszawa – portret miasta*¹⁹ czy *Polska od Bałtyku do Karpat*²⁰. Wydawnictwo utrzymywało kontakt aż 19 państwami Europy. To dodatkowo wyróżniało oficynę – współpraca międzynarodowa na szeroką skalę nie była typowa dla ówczesnych przedsiębiorców.

Wcześniej wspomniane redakcje, które wydzielono z Państwowych Wydawnictw Technicznych, współpracowały z osobami specjalizującymi się w architekturze i sztuce. Ten kierunek starały się utrzymać Arkady – dla oficyny pisały wybitne autorytety. W tym gronie można wymienić między innymi architekta Jana Zachwatowicza, historyków sztuki Jana Białostockiego i Stanisława Lorentza, historyka-mediewistę Aleksandra Gieysztora czy inżyniera budownictwa Romana Ciesielskiego²¹. Obserwując pozycję Arkad na polskim rynku w latach 70. można wysnuć wniosek, że ofertę wydawnictwa budowano trafnie. Źródła podają, że zapotrzebowanie odbiorców na książki o charakterze artystycznym przerosło oczekiwania oficyny na tyle, że trudno było sprostać liczbie zamówień²².

Trudno nie wspomnieć o okresie trudnym zarówno dla Arkad, jak i dla rynku książki w ogóle. Stan wojenny ogłoszony w 1981 r. ograniczał możliwości wydawców na wiele sposobów – oprócz cenzury dużym problemem było pozyskiwanie podstawowych materiałów, w tym zdobywanie papieru do druku. Arkadom zagrażały również duże zmiany – fuzja z Wydawnictwami Artystycznymi i Filmowymi – o czym wspomniał P. Dobrołęcki na podstawie zachowanego w archiwach dokumentu²³. Jak wspomniano wcześniej, jedną z najbardziej dochodowych decyzji Arkad była współpraca z zagranicznymi twórcami. Sytuacja, jaka panowała w latach 80., znacznie osłabiła relacje międzynarodowe, jednak nawet takie problemy nie były w stanie doprowadzić do upadłości firmy. W połowie lat 80. wydawnictwo zaczęło odbudowywać utracone kontakty z firmami publikującymi książki o podobnej tematyce²⁴. To właśnie w tamtym okresie powstała edycja, która do dziś stanowi swego rodzaju wizytówkę Arkad, znaną wielu Polakom. Mowa o „Sztuce Świata”, obszernym kompendium wiedzy z zakresu historii sztuki. Wielotomowe wydanie zostało zapoczątkowane przez E. Piliszka²⁵. Na oficjalnej stronie wydawnictwa można przeczytać, że było to „największe przedsięwzięcie edytorskie w historii Arkad [...]”²⁶. Seria również współcześnie „[...] jest jednocześnie handlowym

19 Zob. K. Jabłoński, *Warszawa – portret miasta*, Warszawa 1979.

20 Zob. W. Giełżyński, *Polska od Bałtyku do Karpat*, Warszawa 1975.

21 *Więcej o nas*, [online] <https://arkady.eu/informacje/> [dostęp 15.06.2024].

22 E. Hetmanowska, dz. cyt., s. 54

23 P. Dobrołęcki, *Wydawnictwo „Arkady”*, dz. cyt., s. 353.

24 E. Hetmanowska, dz. cyt.

25 *Współzałożyciel Wydawnictwa Arkady. Eugeniusz Piliszek*, dz. cyt., s. 14.

26 *Więcej o nas*, [online] <https://arkady.eu/informacje/> [dostęp 20.06.2024].

fenomenem – poszczególne tomy mają nawet po kilkanaście wznowień²⁷. Co istotne z perspektywy historycznej, wydania były przygotowane na podstawie opublikowanej w Barcelonie edycji „Historia del Arte”²⁸.

Początkowo działalność wydawnictwa nie ograniczała się tylko do publikacji książek. Nakładem Arkad ukazywały się również czasopisma, takie jak „Fotografia, Architektura” lub „Cement, Wapno i Gips”. W dzisiejszej ofercie nie znajdziemy już tytułów prasowych.

Arkady po 1989 r.

Okres po 1989 r. był szczególnie owocny dla polskiego rynku wydawniczego. Gdy zniesiono cenzurę, na rynku pojawiało się coraz więcej nowych firm prywatnych, które świetnie radziły sobie w nowych warunkach gospodarczych. Na początku lat 90. uwolniono rynek, zniesiono cenzurę i pozwolono przedsiębiorcom na swobodne prowadzenie działalności gospodarczej. Czytelnicy chętnie nabywali niedostępne wcześniej pozycje – działalność wydawnicza przynosiła więc duże dochody, a w związku z tym konkurencja nieustannie rosła. Stanowiło to poważne wyzwanie dla działających od dawna wydawców, w tym dla Arkad. To, jak duży sukces odnosiły firmy powołane do działania po 1989 r. może obrazować historia Domu Wydawniczego Rebis. W raporcie *Rynek książki w Polsce. Wydawnictwa* oficynę tę określa się jako najczęściej nagradzaną – dodatkowo w 2010 r. to właśnie Rebis, jako jedna z pierwszych firm powstałych po zmianie ustroju, otrzymał tytuł „Wydawcy Roku” przyznany przez Bibliotekę Analiz²⁹. Wśród wydawców nie brakowało również bezpośredniej konkurencji dla Arkad, ze względu na podobną tematykę książek – oprócz wspomianej oficyny WAiF zainteresowanie publikowaniem albumów było widoczne w ofercie wydawnictwa Bosz. Wydawca utrzymuje tematykę publikowanych książek także współcześnie dziś i podobnie jak Arkady jest wyróżniany w konkursach, np. Najpiękniejsza Książka roku PTWK.³⁰ W materiałach źródłowych mianem największej konkurencji dla Arkad określano również Muzę, podobnie jak Twój Styl³¹. Obydwa przedsiębiorstwa szybko wycofały albumy ze swojej oferty.

Można przypuszczać, że wiele firm zdecydowało się na wprowadzenie do oferty książek o charakterze artystycznym, jednak ze względu na wysokie koszty produkcji (zarówno przygotowania, jak i druku) oraz konkurencję

27 Tamże.

28 E. Hetmanowska, dz. cyt., s. 55.

29 *Rynek książki w Polsce. Wydawnictwa*, pod. red. Ł. Gołębiowskiego, Warszawa 2017, s. 316.

30 *O nas*, [online] <https://bosz.com.pl/pl/content/6-o-nas> [dostęp 11.06.2024].

31 E. Hetmanowska, dz. cyt. s. 56.

rezygnowano z takiego kierunku działalności. Z perspektywy widać, że w Arkadach zawsze zwracano uwagę na wysoką jakość wydań, o co niekoniecznie dbali wszyscy wydawcy ówczesnych albumów. Innego, silnego w minionych latach konkurenta wspomina również prezes zarządu wydawnictwa Janina Krysiak:

Kiedys ogromnym zagrożeniem było wejście na polski rynek wydawnictwa Könnemann, które oferowało tanie edycje albumów drukowane jednocześnie w wielu wersjach językowych. W obawie przed niemiecką konkurencją wielu krajowych edytorów ograniczyło ofertę albumów, co korzystnie wpłynęło na pozycję Arkad. Załamanie się pozycji Könnemanna na rynku międzynarodowym w 2001 roku okazało się zbawienne dla polskich wydawców książek ilustrowanych. Arkady też odetchnęły z ulgą³².

Okres prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych mógł okazać się trudny, jednak kryzys i upadek, jakiego doświadczyło wielu przedsięwzięć, mimo wielu przeszkód nie dotknął Arkad. Po odejściu E. Piliszka kierownictwo przejął Stefan Muszyński – po tej zmianie, w 1991 r. w pełni rozpoczął się proces prywatyzacji³³. Na łamach „Notesu Wydawniczego” pisano, że okres 1989–1992 charakteryzowała stabilizacja oficyny. W Arkadach można było odnotować spadki produkcji, nie były one jednak drastyczne. Dodatkowo wynikały z sytuacji, z jakimi mierzyło się wydawnictwo – przymusowa zmiana siedziby oraz upadłość Składnicy Księgarskiej³⁴.

Początek września 1992 r. to czas zmian³⁵. Na czele Arkad stanęła nowa dyrektor – J. Krysiak, która jako jedna z pierwszych w Polsce podjęła się przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w spółkę pracowniczą, a następnie w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z wyłącznie kapitałem polskim³⁶. J. Krysiak kierowała Arkadami do 2022 r., a o swojej pracy opowiedziała w wywiadzie dla czasopisma „Wydawca”:

Nic się nie dzieje przypadkiem. Z Arkadami związana jestem od blisko 40 lat. Pracowałam na różnych stanowiskach, m.in. jako kierownik działu spraw pracowniczych, sekretarz Wydawnictwa i z-ca dyrektora ds. ekonomicznych. Po dokonanych w 1992 roku przekształceniach firmy w spółkę pracowniczą zostałam wybrana Prezesem Zarządu i Dyrektorem Wydawnictwa. Chyba nieźle się wywiązuje ze swoich obowiązków, bo od prawie ćwierć wieku otrzymuję absolutoria i co roku wspólnicy powierzają mi nadal pełnienie tej funkcji³⁷.

32 *Pół wieku z Arkadami*, [online] <https://wirtualnywydawca.pl/2007/11/19573/> [dostęp 11.06.2024].

33 E. Hetmanowska, dz. cyt., *Rynek książki w Polsce. Wydawnictwa*, dz. cyt., s. 351.

34 E. Hetmanowska, dz. cyt.

35 *Rynek książki w Polsce. Wydawnictwa*, dz. cyt.

36 *LPK: Janina Krysiak* [online], <https://wydawca.com.pl/2021/02/17/janina-krysiak/> [dostęp 6.06.2024].

37 J. Krysiak, *Arkad dzień powszedni*, „Wydawca” 2015, nr 11/12 s. 18.

W latach 90. można było zaobserwować stopniowy wzrost liczby wydawanych tytułów. Najbardziej dochodowym rokiem okazał się dopiero 1998³⁸, co tylko dodatkowo obrazuje trudne początki działalności. Można przypuszczać, że taka charakterystyka sprzedaży jest związana ze spadkiem zainteresowania czytelników, jaki obserwowano po stabilizacji wskutek zmian związanych z prywatyzacją wielu spółek. Na początku lat 90. wiele przedsiębiorstw nie przywiązywało wagi do jakości wydań. W tym samym czasie Arkady dbały o aspekty, które od wielu lat skutecznie zachęcają czytelników do sięgnięcia po książki starannie wydane nakładem tej oficyny.

Działalność po 2000 roku

Wydawnictwo do dziś jako główny profil utrzymuje tematykę artystyczną, jednak zdarzają się drobne odstępstwa od tego obszaru. Wprowadzanie do oferty różnorodnych publikacji udowadnia umiejętność wydawcy reagowania na dynamicznie zmieniający się rynek książki. Nie udało się dotrzeć do źródeł szczegółowo opisujących działalność po prywatyzacji i zmianach ustrojowych w Polsce. Wiele źródeł dotyczących wydawnictwa opisuje nowości wydawnicze lub autorów publikowanych książek. Charakterystyczny wydaje się fakt, że większość artykułów o Arkadach, które powstały współcześnie, nadal w znacznym stopniu odnosi się do wspomnień z trudnego czasu przekształceń w latach 90. Liczba opracowań oraz ich charakter jest jednak uzasadniony – sytuacje przedsiębiorstwa po 2000 r. można określić jako ustabilizowaną. W ciągu wielu lat funkcjonowania nie zmieniało się kierownictwo, ani nawet siedziba firmy. Arkady zbudowały rozpoznawalną markę, którą od samego początku odbiorcy kojarzą ze sztuką. Oprócz tego utrzymały tradycje oraz wartości, towarzyszące przedsiębiorstwu od samego początku, a były to: jasno określona oferta wydawnicza, solidność w produkcji albumów oraz ciekawa tematyka. Nie ulega wątpliwości, że czytelnicy ze strony oficyny mogą liczyć na wydania wysokiej jakości, a to wydaje się jednym z powodów sukcesów i wieloletniego funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Poważniejsze zmiany nastąpiły dopiero w 2022 r. Właśnie wtedy wydawnictwo obchodziło 65-lecie – z tej okazji na oficjalnej stronie opublikowano krótki wywiad z J. Krysiak, w którym dyrektor opowiedziała o planach przekazania zarządzania Arkadami córce³⁹. Edyta Krzeszczakowska przez 32 lata rolę zajmowała stanowisko wicedyrektora, a od 1 X 2022 r. sprawuje

38 E. Hetmanowska, dz. cyt., s. 57.

39 *Rok jubileuszy i zmian w ARKADACH*, [online] <https://arkady.eu/aktualnosci/rok-jubileuszy-i-zmian-w-arkadach/> [dostęp: 25.02.2023].

funkcję dyrektora wydawnictwa. Na łamach „Magazynu Literackiego” oraz w artykule P. Dobrołęckiego z 2023 r.⁴⁰ napisano, że współczesne Arkady są niemal rodziną. Takie określenie wydaje się bardzo trafne i nie bez powodu używa się go w różnych materiałach źródłowych – Krysiak nie opuściła wydawnictwa, nadal jest prezesem zarządu, a w firmie ważną rolę odgrywa także jej syn, pracujący od wielu lat na stanowisku dyrektora do spraw produkcji⁴¹. Na pewien czas zmieniono nawet siedzibę firmy – jednak pracownicy wrócą do odnowionej kamienicy przy ul. Dobrej 28 w Warszawie, kiedy tylko skończą się tam prace inwestycyjne⁴².

Arkady dopasowują się do współczesnych, zmieniających się potrzeb czytelników. Nie jest to jednak jedyny sposób zdobywania nowych nabywców produktów. Aby skutecznie dotrzeć do odbiorców, wydawnictwo aktywnie udziela się w przestrzeni mediów społecznościowych. Pracownicy oficyny informują o nadchodzących wydaniach, promują opublikowane już tytuły i – co wydaje się najbardziej istotne – wchodzą w interakcje z czytelnikami. Działalność Arkad możemy obserwować na Instagramie, Facebooku, Twitterze (aktualnie portal X), a nawet na popularnym wśród dzieci i młodzieży TikToku.

Przez lata działalności, mimo przekształceń własnościowych, J. Krysiak dbała o zachowanie tradycji. Jednocześnie utrzymywała niezależność finansową firmy, która pozwalała na wydawanie tego, co sam wydawca uznawał za wartościowe⁴³. Opisując działalność wydawnictwa, należy wspomnieć również o nagrodach, jakie w ciągu wielu lat swojej działalności otrzymały Arkady. Nie sposób wymienić ich wszystkich – działalność na rynku wydawniczym przedsiębiorstwa, które w 2022 r. obchodziło swoje 65-lecie, przyniosła wydawnictwu ponad 400 nagród i wyróżnień za około 5000 tytułów⁴⁴. Firma cieszy się kilkoma szczególnie znaczącymi sukcesami, a wśród między innymi nich warto wymienić: Nagrodę Wydawnictwo Roku 2011 przyznaną przez Bibliotekę Analiz, Godło „Teraz Polska”, Gepard Biznesu 2008, Wydarzenie roku 2014 Biblioteki Analiz czy IKAR 2009, czyli nagrodę Stowarzyszenia Wydawców Książek Katolickich⁴⁵. Oprócz tego Arkady są doceniane za poszczególne publikacje. Przykładowo, wydanie oficyny zostało wyróżnione na Wrocławskich Promocjach Dobrych Książek w 2012 r., zdobywając nagrodę *Pióro Fredry* za

40 P. Dobrołęcki, *Rok jubileuszowy w wydawnictwie Arkady*, „Książki. Magazyn literacki” 2023, nr 2, s. 41.

41 Tamże.

42 Tamże.

43 *Rok jubileuszy i zmian w ARKADACH*, dz. cyt.

44 Tamże.

45 *Nagrody*, [online] <https://arkady.eu/nagrody/> [dostęp: 9.06.2024].

55 skarbów Polski⁴⁶ autorstwa Marii Poprzęckiej⁴⁷; w 2013 r. w kategorii monografie oraz inne wydania krajoznawcze na *XXII Ogólnopolskim Przeglądzie Książki Krajoznawczej i Turystycznej* doceniono książkę Marka Gaworskiego *Zamki, palace, dwory w Polsce*⁴⁸.

Oferta wydawnictwa

W ofercie wydawnictwa dominują publikacje, które już wiele lat temu stały się wizytówką Arkad. Należące do nich albumy przybliżające dorobek sztuki, zarówno zagranicznej, jak i polskiej stanowią znaczącą część pozycji wydanych przez oficynę. Oprócz książek związanych z modą, malarstwem, architekturą i fotografią w ofercie możemy znaleźć również niezwykle cenione i nagradzane albumy krajoznawcze. Wielokrotnie już wspomniano, że jednym z najważniejszych kierunków tematycznych dla Arkad jest szeroko pojęta sztuka oraz technika i budownictwo i właśnie ten zakres dominuje w większości publikacji.

Z perspektywy historycznej, oprócz rozpoznawalnej „Sztuki Świata” warto odnieść się do innych serii, publikowanych przez Arkady. Przykładowo, „Teki Konserwatorskie” składała się z książek omawiających problemy rekonstrukcji obiektów zabytkowych⁴⁹. Oprócz znanych albumów w aktualnym katalogu znajdziemy mapy, atlasy oraz przewodniki – jednak te pozycje nie przeważają. Niektóre publikacje nieco odbiegają od artystycznego charakteru. Pojedyncze tytuły dotyczą przykładowo gotowania⁵⁰ lub ogrodnictwa⁵¹. Dodatkowo, niektóre wydania przybliżają otaczającą nas rzeczywistość, oferując zbiór informacji na temat zjawisk takich jak chmury⁵² lub odpowiadają na nurtujące społeczeństwo pytania⁵³.

O literaturze w repertuarze warszawskiej oficyny opowiada Elżbieta Leszczyńska. Redaktor naczelna Arkad podkreśla, że w dobie zmieniającego się rynku należy sięgać po zróżnicowane tematy. W 2015 r. w katalogu znajdowały się

46 Zob. M. Poprzęcka, *55 skarbów Polski*, Warszawa 2012.

47 M. Narewski, *Wrocławskie Promocje Dobrych Książek 2012. Moli książkowych coraz więcej*, [online] <https://wroclaw.naszemiasto.pl/wroclawskie-promocje-dobrych-ksiazek-2012-moli-ksiazkowych/ar/c13-3143541> [dostęp: 9.06.2024].

48 Zob. M. Gaworski, *Zamki, palace, dwory w Polsce*, Warszawa 2012, *XXII Ogólnopolski Przegląd Książki Krajoznawczej i Turystycznej Poznań 17–19 października 2013*, [online] <https://archiwum.przegladksiazki.pttk.pl/przeglad-ksiazki-2013-3/> [dostęp 9.06.2024].

49 P. Kitrasiewicz, L. Gołębiowski, *Rynek książki w Polsce 1944–1989*, Warszawa 2005.

50 Zob. B. Jones, *Party – przepisy*, Warszawa 2011.

51 Zob. S. Coronado, *Wiszące ogrody. Tworzenie użytecznych żywych ścian w celu ozdobienia posesji, uprawy warzyw i ziół, aromaterapii i wielu innych*, Warszawa 2016.

52 Zob. S. Dunlop, *Chmury*, Warszawa 2022.

53 Zob. E. Opolska, K. Opolski, *Po co nam praca?*, Warszawa 2021.

kryminały, wydania opisujące przygody w świecie wirtualnym dla dzieci, serie kierowane do młodzieży, a nawet romanse sensacyjne⁵⁴. Na łamach czasopisma „Wydawca” pisano, że takie decyzje mają swoje uzasadnienie – książki, które się dobrze sprzedają, tak jak wspomniana w tekście seria przygód w świecie Minecrafta, stanowią szansę na dodatkowy przychód dla wydawnictwa. Zdaniem Leszczyńskiej, wydawanie dochodowych pozycji pozwala również na realizację luksusowych wydań takich jak *5000 lat sztuki chińskiej*⁵⁵. W kontekście różnorodnej oferty warto wziąć pod uwagę słowa zastępcy dyrektora do spraw handlu i marketingu. Tadeusz Deptuła opowiada o tym, jak kurczy się grono odbiorców albumów:

Dotychczasowi odbiorcy książek o sztuce [...] – zbiednieli. Nie stać ich na kupno albumów kosztujących niekiedy ponad 100 złotych. Krąg odbiorców bardzo się więc zawężił. Zmieniają się też technologie przekazu. Mamy wirtualne muzea, w których można wędrować po salach Luwru czy Ermitażu. To oczywiście „zabawka” dla mało wymagających odbiorców sztuki, ale z drugiej strony może też zachęcać do kupna stosownego albumu⁵⁶.

Już w 2020 r. w wywiadzie udzielonym czasopismu „Biblioteki Analiz” pracowniczki Arkad mówiły o planach wprowadzenia do oferty większej liczby publikacji spełniających potrzeby współczesnych odbiorców, cytując E. Krzeszczakowską:

Nasi czytelnicy dorastali razem z Arkadami, nasze wydawnictwo w 2022 roku będzie obchodziło jubileusz 65 lat istnienia. Ukształtowaliśmy ich gusta, wrażliwość na piękno. U starszych odbiorców mamy już mocną, ugruntowaną pozycję i dlatego chcielibyśmy teraz trafić do młodszego pokolenia⁵⁷.

I to właśnie w 2021 r. Arkady stworzyły nową markę wydawniczą – LeTra, która łączy potrzeby współczesnych czytelników z tematyką, z jaką od wielu lat kojarzono wydawnictwo. Publikowana beletrystyka dotyczy przede wszystkim historii sztuki – zaginionych, sfałszowanych lub utraconych dzieł malarskich, rzeźbiarskich i architektonicznych. W większość historii wydanych przez LeTra tematyka artystyczna odgrywa ważną rolę lub stanowi tło dla trzymającej w napięciu fabuły⁵⁸. Wprowadzenie takich pozycji oraz publikowanie e-booków

54 J. Krysiak, *Arkad dzień powszedni*, „Wydawca” 2015, nr 11/12 s. 19.

55 Tamże.

56 Tamże.

57 *Jeśli nie Arkady, to kto? Rozmowa z Edytą Krzeszczakowską, wiceprezes zarządu i Elżbietą Przyłuską, redaktor naczelną wydawnictwa arkady*, „Biblioteka Analiz” 17/2020, nr 530, [online] <https://rynek-ksiazki.pl/czasopisma/jesli-nie-arkady-to-kto/Arkady> [dostęp 19.06.2024].

58 *Beletrystyka – LeTra* [online], <https://arkady.eu/ksiazki/beletrystyka-letra/> [dostęp 21.06.2024].

było pomysłem E. Krzeszczakowskiej – o jeszcze innych, nowatorskich planach na działalność Arkad nowej dyrektor w 2022 r. opowiadała J. Krysiak⁵⁹.

Innym kierunkiem, który podjęło wydawnictwo, jest publikowanie książek dla dzieci i młodzieży. Od lat 90 XX w. wydania dla młodszych czytelników są istotnym elementem oferty, o czym możemy dowiedzieć się z oficjalnej strony⁶⁰. Aktualny katalog książek zawiera wiele takich pozycji. Wśród nich, oprócz publikacji nawiązujących do sztuki, dominujące okazują się wydania o charakterze edukacyjnym, w tym poradniki. Zainteresowaniem wśród tej grupy odbiorców cieszą się również kolorowanki⁶¹. Ten typ książki stanowiący specyficzną formę wydawniczą, coraz częściej jest poddawany analizie przez badaczy z zakresu nauk o książce⁶².

Interesującym elementem oferty Arkad, są również książki edukacyjne, które były dostępne dla czytelników już od początków działalności oficyny. Dużym zainteresowaniem cieszą się, chociażby niezwykle cenione książki z zakresu budownictwa lub architektury. To właśnie takie wydania w ofercie Arkad w ciągu lat zdobywały dużą popularność. Wśród książek o charakterze poradnikowym, jako najpopularniejszą publikację z początków działalności należy wymienić *Vademecum budowlane*⁶³ lub *Zrób to sam*⁶⁴. Książka Gööcka odniosła ogromny sukces sprzedażowy, który w 2002 r. określano jako rekordowy, ponieważ do czytelników trafiło ponad milion egzemplarzy⁶⁵. Wśród poradników wymieniana się również seria „Budujemy Sami”⁶⁶. Publikacje dotyczące samodzielnej budowy były i nadal są chętnie nabywane przez czytelników, a na szczególną uwagę zasługuje wielokrotnie wznawiana książka *Budynki z żużlobetonu*⁶⁷. Współcześnie wśród takich tytułów można wymienić *Podręcznik projektowania architektoniczno-budowlanego*⁶⁸ lub 5-tomowe *Budownictwo ogólne*⁶⁹. Zapotrzebowanie na podręczniki akademickie z zakresu sztuki i historii sztuki nieustannie rosło, jednocześnie w międzyczasie zwiększyło się grono hobbystów zainteresowanych rozwijaniem swoich umiejętności. W obliczu tych zmian oficyna stopniowo zwiększała liczbę książek edukacyjnych. Współcześnie pozycje

59 Rok jubileuszy i zmian w ARKADACH, dz. cyt.

60 Więcej o nas, dz. cyt.

61 J. Krysiak, *Arkad dzień powszedni*, dz. cyt., s. 19

62 Zob. E. Andrysiak *Kolorowanki dla dorosłych jako nowa forma książki* [w:] *Kultura książki w humanistyce współczesnej*, pod red. B. Koredczuk, K. Augustyn, Wrocław 2018.

63 Zob. E. Piliszek, K. Bąkowski, *Vademecum budowlane*, Warszawa 2001.

64 Zob. R. Gööck, *Zrób to sam*, Warszawa 1978.

65 E. Hetmanowska, *45 lat minęło...: jubileusz Arkad*, dz. cyt., s. 55.

66 P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, dz. cyt., s. 78.

67 Zob. T. Hazler, *Budynki z żużlobetonu*, Warszawa 1961.

68 Zob. E. Neufert, *Podręcznik projektowania architektoniczno-budowlanego*, Warszawa 2016.

69 Więcej o nas, dz. cyt.

poradnikowe zajmują ważne miejsce w katalogu wydawnictwa. O ofertę Arkad w 2007 r. zapytano dyrektora oficyny. Sprawująca wtedy tę funkcję J. Krysiak w trafny sposób podsumowała charakterystykę profilu wydawniczego oficyny:

[...] Tak więc można podsumować, że naszą receptą na sukces jest kontynuacja i doskonalenie pierwotnej linii programowej, ale i kontrolowane rozszerzanie oferty. Nie wchodzimy w literaturę piękną, reportaże, poezję dla dorosłych, ale z powodzeniem publikujemy edukacyjne wiersze dla dzieci dotyczące ekologii, czego dowodem jest książka *Dobre obyczaje, czyli z przyrodą za pan brat*. Solidna tradycja i szczypta nowości, to przepis, który się sprawdził⁷⁰.

Podsumowanie

Wydawnictwo Arkady to przedsiębiorstwo, które działa na rynku wydawniczym już od ponad 66 lat. Mimo wielu lat obecności na polskim rynku, oficyna starannie dobiera publikowane tytuły, utrzymując podjęty na samym początku profil działalności. Jednocześnie reaguje na dynamicznie zmieniający się rynek i odpowiada na potrzeby coraz bardziej wymagających odbiorców, zwiększając tym samym szansę na dodatkowy dochód dla przedsiębiorstwa.

Arkady w sposób szczególny przysłużyły się rozwojowi kultury Polski i Warszawy. Dzięki starannym publikacjom wysokiej jakości polscy czytelnicy mieli szansę obcować sztuką i architekturą całego świata. Starania pracowników, szczególnie w latach przed transformacją ustrojową, umożliwiły poznanie dorobku kulturalnego Polski również zagranicznym odbiorcom. Dzięki publikacjom o charakterze poradnikowym wydawnictwo pozwala rozwijać hobby zarówno starszym, jak i młodszym czytelnikom.

O Arkadach powstało stosunkowo mało publikacji – jednak ze względu na historię oraz wyróżniający się na polskim rynku wydawniczym profil wydaje się ważne, aby podejmować badania nad działalnością oficyny lub poszczególnymi edycjami Arkad. Oficyna wielokrotnie pojawiają się na łamach branżowych czasopism i portali internetowych, co może świadczyć o uznaniu oraz – co najważniejsze – o aktywności na rynku wydawniczym. Te bogate, lecz często krótkie treści, do których odniesiono się w artykule pozwalają myśleć o Arkadach jako o szanowanej rodzinnej firmie z interesującą historią oraz tradycją utrzymaną przez ponad 65 lat działalności.

70 *Pół wieku z Arkadami*, dz. cyt.

Bibliografia

- Beletrystyka – LeTra*, [online] <https://arkady.eu/ksiazki/beletrystyka-letra/> [dostęp 21.06.2024].
- Biliński L., *Instytucje wydawnicze i dystrybucja książki w Polsce*, Warszawa 1975.
- Biliński L., *Zarys rozwoju ruchu wydawniczego w Polsce Ludowej*, Warszawa 1977.
- Bromberg A., *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944–1966*, Warszawa 1966.
- Coronado S., *Wiszące ogrody. Tworzenie użytecznych żywych ścian w celu ozdobienia posesji, uprawy warzyw i ziół, aromaterapii i wielu innych*, Warszawa 2016.
- Dobrołęcki P., *Rok jubileuszowy w wydawnictwie Arkady*, „Książki. Magazyn literacki” 2023, nr 2, s. 41.
- Dobrołęcki P., *Wydawnictwo „Arkady”* [w:] *Wytwórcy książek*, red. J. Mrowczyk, Katowice 2023.
- Hetmanowska E., *45 lat minęło... Jubileusz Arkad*, „Notes Wydawniczy” 2002, nr 7/8, s. 54–59.
- Janina Krysiak, [online] <https://wydawca.com.pl/2021/02/17/janina-krysiak/> [dostęp 6.06.2024].
- Jeśli nie Arkady, to kto? Rozmowa z Edytą Krzeszczakowską, wiceprezes zarządu i Elżbietą Przyłuską, redaktor naczelną wydawnictwa arkady*, „Biblioteka Analiz”, 17/2020, nr 530, [online] <https://rynek-ksiazki.pl/czasopisma/jesli-nie-arkady-to-kto/Arkady> [dostęp 19.06.2024].
- Kitrasiewicz P., Gołębiowski Ł., *Rynek książki w Polsce 1944–1989*, Warszawa 2005.
- Krysiak J., *Arkad dzień powszedni*, „Wydawca” 2015, nr 11/12, s. 17–21.
- Nagrody*, [online] <https://arkady.eu/nagrody/> [dostęp 9.06.2024].
- Narewski M., *Wrocławskie Promocje Dobrych Książek 2012. Moli książkowych coraz więcej*, [online] <https://wroclaw.naszemiasto.pl/wroclawskie-promocje-dobrych-ksiazek-2012-moli-ksiazkowych/ar/c13-3143541> [dostęp 9.06.2024].
- O nas*, [online] <https://bosz.com.pl/pl/content/6-o-nas> [dostęp 11.06.2024].
- Pół wieku z Arkadami*, [online] <https://wirtualnywydawca.pl/2007/11/19573/> [dostęp 10.06.2024].
- Rok jubileuszy i zmian w ARKADACH*, [online] <https://arkady.eu/aktualnosci/rok-jubileuszy-i-zmian-w-arkadach/> [dostęp 15.06.2024].
- Rynek książki w Polsce. Wydawnictwa*, pod. red. Ł. Gołębiewskiego, Warszawa 2017.
- Współzałożyciel Wydawnictwa Arkady. Eugeniusz Piliszek (1.08.1928–22.08.2016)*, „Książki. Magazyn Literacki” 2016, nr 9, s. 14.
- Wydawnictwo akademickie i historyczne – więcej o nas*, [online] <https://arkady.eu/informacje/> [dostęp 20.06.2024].
- XXII Ogólnopolski Przegląd Książki Krajoznawczej i Turystycznej Poznań 17–19 października 2013*, [online] <https://archiwum.przegladksiazki.pttk.pl/przeglad-ksiazki-2013-3/> [dostęp 9.06.2024].

